

تربیه‌لی آبالا

علم اخلاق‌دین

برنجی جزء

ابتدائی مکتب‌لمزده برنجی صنف شا گردلری
اوفور ایچون، آچق آنا تلمزده یازلمشدر.

رضاء‌الدین بن فخرالدین

آلتنجی مرتبه باصلنوی

Оренбургъ

Типо литографія М.-Ф. Каримова

1906.

کیمی

بسم الله الرحمن الرحيم

آلتوندىن بهالى اوجماخ نعمتلوندىن قىزلى اولان نوسه ، تر
بيدى بالادر . آتا وآنا ايچون تربيهلى بالا درجه سنده الوغ بايلىق
هيچ اولماز . تربيهلى بالا ، دنياده جانغده شادلىق وآخرتده يوزگه
آقلىق كىتر . تربيهلى بالا ، دنيا بايلغده ويرلماز وبر مملكت
پادشاهلىغى ايله آلماشدرلماز ، آنى هر كم ياراتور وماقتاب سويلر ،
نينداى يومش صوراسده ويررلر . اما تربيه سز بالانى بر كشى
ده ياراتماز ، نى يومش اولسه ده ويرماز بلكه خورلر وكسوتورلر .
تربيهلى بالا ، بتماز وتوكنماز خزينه اولسه ده ، تربيهلى اولمقى
ده بيك ينگلدر . تربيهلى بالا بولورغه هر بالانىڭ قولدىن كلور
كوچى هم يتار . « آتام وآنام شادلانسون ، كشىلرده بگا رحمت
آيتوب بنى ياراتسونلر هم بنى كوچوگچ ايدوب سويله سونلر »
ديگان بالالرنىڭ بارچهسى تربيهلى بالا اوله بيلورلر .

تربيهلى بالا ، بيك بيلگولى اولور . اشلىگان اشلىرى تربيه سنى
كوستروب بيلدروب طور . تربيهلى بالالر نه روشده اولدقلىرى
اوشبو اورنده سزگه بلدرمز ، اوقوب آشكارمز ، هم راحتلنوب
وكوكلنوب تربيهلى بالالرنىڭ عادتلىرى ايله عادتلىنورسز . تربيهلى
بالالرنىڭ عادت وخلقلىرى اوشبو روشده اولور :

تربيهلى بالا ، ايرته اويقوسندن ، الوغ كشىلر ايله بروقتده
طورر . آنلردن لك طورماز ، اوشنداق صوغخده قالماز ، آنىڭ
ايچون بار كشىلر طوروب بتكان صوڭ يوقلاب ياتقان بالاغ

ھنرسز، عارسز، يالقماو، دېرلر. اويقوسندن طورغاچدە ھوا صالحون وقتلردە اوستننە كامزول كازاكي كىيى برر كىيىمنى كىيار، اوشنداق آياغندە كىيار. آنك اىچون جلى اورندن طوروب صالحون اورنغە باصاق ضررلى بولور، تن قزولاي صووئغە اوشگان كشى آوروغە صابشور. بوندن صوڭ حاجت خانەگە باروب كلور، صالحونراق صو ايله طھارت آلور.

تربىھلى بالانك بيت قول سورتە طورغان يولغى، اوشنداق باش تاراغى اوزىنە باشقە آيرم اولور. اوز ياولغنەغنە سور تور ھم اوز تاراغى ايله گنە چاچنى تارار. تربىھلى بالا، اوزىنە حاضرلنوب ويرلگان چاينى يىخشى غنە اوطوروب اىچار، ايكەكنى ھم قدرلب گنە آشار، آياق اوزرنە آشاب يورگان كشىنك ايكمك والچقلىرى، يرگە توشار، آياق ايله تاپتالورده يازق (گنە) اولور. شونك اىچون تربىھلى بالا ھىچ بر وقتدە آياق اوستندە آشاب يورماز.

تربىھلى بالا اوز اشنى اوزى اشلىر. كوندلك كىوملرنى اورندن آلوب، پىچراقلىرى كورنسە اوزى كىدەرر. اگرده اوزىنك كوچى يتمازلك اشارى اولسە اول وقتدە الوغلىغە ايتور چايدن صوڭ وقت اولسە، دككتبگە وارغانچى تربىھلى بالا، بر چىتتە اوطوروب اوزىنك درسلىرى (سېقلىرى) قارار، سېقندە ولان نوسەلرنى آشلاب كوئلنە صالحور.

بالالرنك ذھنلرنى آچار اىچون قايسى چاغندە درسلىرىدىن موز صورارلر. شونك اىچون تربىھلى بالالار سوز صوراوچىلرنى

ياراتورلر؛ صورغان سوزلرني يېخشى آشلاب صوڭ جوابنى ده
ويرلر؛ اگرده يېخشى آشلاب يتمازلرسه، اول وقتده، سوز صو
راوچيدن، ايكنچى مرتبه قايتاروب صورلر. بالارنڭ تربيه لىسى
مكتبگه وارغانده بىك بياگولى اولور.

تربيه لى بالا، مكتبگه واررغه چقغاچده ادب وانصاف ايله الوغ كشىلر
مثالنده اوز يولنده يورر. حرمتلو كشىلر اوچراسه سلام ويرر،
اگرده آتا و آناسينڭ قارنداش و دوستلرى اوچرار ايسه قوللرني
طوتوب اوبوب كيدر. تربيه سز بالار كى ياق ياقغه قارتماز،
كىبت و ياكه باشقه برر قزقلى تماشه نرسه لر ياننده يوانماز.
جيولوب سويلاشوب طور وچى كشىلر يانلارنده طوقتماز، اوتوب وار وچى
اتلرگه تاش ياكه آغاچ آتماز هم اوسدروب بوسنى ايكنچسى ايله
صوغشدرماز، جيولوب طورغان سولر ايچندن چاچراتوب يورماز.
اوزى شيكلى مكتب بالالرى ايله يمان سوزلر ايتشوب سوكشوب يورماز.
كورگان كشىلر «بو بالا بىك ادبلى ايكان» دىب ياراتوب قالورلر. مكتبگه
كورگان صوڭ آياق كيومنى بياگولى قويوب اوز اورنینه اوطورر
واوز اشى ايله گنه اولور.

ياق ياغنده اولان بالار ايله تورتشكان و آنلر نڭ كىتاب ويازولر ينده قاراغان
هم آنلر ايله سويلاشوب اوطورغان و وقتلرني بوش نرسه لر ايله اوتكارگان
بالالرى كشىلر برده ياراتمازلر؛ شونڭ ايچون تربيه لى بالالر بونداى اشلردن
بىك صاقلانورلر. مكتبده، بالالر ايچون راحتلنورگه هم اوينارغده
بر آز وقت بولور. اوشبو چاغنده معلملر نڭ رخصت ايدولرى ايله
بالالر اوينارلر، راحتلنورلر؛ لکن تربيه لى بالالر تيوشسز نرسه لر ايله
اوينامازلر؛ اوينانغان وقتلر نده ايدىشلرني يغلانمازلر؛ اوزلرى ده
يغلانمازلر؛ بالالرنڭ تربيه لىسى ايله تربيه سزى اوينانغان وقتلر نده بىك

آچق بیلنور. آنڭ ایچون اویناغان چاقلرنده بالالر، بیک اختیا رلی (ایرکلی) بولورلر، زورلردن قورقوکبی نرسه لر کوللوردن چغوبده کیدر.

تربیه لی بالا، ایبدش لرینه قاتی ویمان سوزایتماز، هم آنلر فی هیچده قیناماز. اگرده تربیه سز بالالر، اوزنی قاتی سوز ایتوب یاکه قیناب خورلاسه لرده آنی هم آتا و آناسنه ایتمازگه طرشور. اویناغان وقتده ایشتکان ادب سز سوزلر فی هم کشیگه سویلماز. تربیه لی بالانڭ اوینی ده ضررسز نرسه لر ایله اولور. تربیه لی بالا قارا صاوت، قلم کبی نرسه لر ایله اویناماز. اما شریبی، شم، لامپا، اوت، پچاق، بز، قاداق، اوراق، چالغی، پاکی، ملتق کبی نرسه لر ایله اوشنداق پیلا هم تاش صاوت کیساکلری ایله طوزان و طوپراق هم بالچق ایله هیچ اویناماز، باغچه لرده اولان آغاچلر فی صندرماز و گللر فی یولقماز، چاچکار فی اوزوب توشرماز. تربیه لی بالا، ایبدش لرینڭ قلملر فی، کاغدلر فی کتابلر فی آقتارماز، یرتماز، آنلرنڭ نرسه لر فی قارالتماز هم اوز نرسه لر فی ده پچراتماز، کرلندرماز، یوغالتماز، بلکه بار نرسه سنی پاک ایدوب تربیه لب قاراب طوتار. بو بالانڭ اوستنه کیگان کولماگی عادتدن آرتق قارالغان، کرلنگان یاکه یرتلغان، اوزلگان و قوللری پچراقغه بویالغان، آیاق کیوملری تیشلگان، اوقی طورغان کتابلرینڭ کاغدلری قارالوب بتکان اولسه اول بالا شبهه سز تربیه سزدر. بالالرنڭ جمله حاللر فی و اشلر فی اوقتوچیلر هر وقتده بیلوب و کوزاتوب طوررلر، شونڭ ایچون تربیه لی بالا اوزینڭ

ايدىشلىرىنىڭ غىيىلىرىنى بىياسىدە، معام ووقتوچىلىرىغە ايتماز، بلكە
 تربيەلى بالا هر وقتدە اوزاشى ايله گنە اولور. باشقىلاراشنە قاتشماز.
 مکتىدىن قايتقاندە تربيەلى بالاھم ادب ايله گنە قايتور. قايتوب
 كرگاچدە آتا و آناسنىڭ و باشقىلارنىڭ قوللىرىنى اوبوب كورشور،
 درسلىرىنى شادلانوب دىڭلاتور. آتا و آنالارنى راحتلىنىر، قواندىر
 و آنلردن خىر دعا و رحمت آلور.
 تربيەلى بالانىڭ كىتاب، كاغذ و قلم قويا طورغان اورنى بىياڭگولى
 اولوب، درسدن قايتقاج شوندى قويار ھم كرك اولغاندى اوزى
 آلور. چونكى (كىتابلىرىم قايدە ؟ كاغذ و قلملىرىم كمدە ؟) دىب
 قىچقروب وازلب يورمك و كشىلردن صورامق غىب اولور. درسلىرىنى
 اوقوب بىلىگان صوڭ بالانىڭ بوش وقتلىرىدە بولور. بو وقتدە
 اگردە يورت ايجندە يومش و خىمىتلىر اولسە، زورلىر قوشقان
 روشچە اشلرلىر، اگردە يومش و اش اولماز ايسە، باغچە ايشك
 آنلردنە راحتلىنوب تىمك يوررار، ياكە ايدىشلىرى ايله بىك
 دوست اولوب كوركام خلق ايله گنە اوينارلىر. اما تربيەلى بالالار بو
 اورامغە چغوب اورام بالالىرى ايله اوينامازلىر، آننىڭ ايجون
 اورام بالالىرى ادبىز و تربيەسىز بولورلىر. آنسارغە ايارگان بالا
 يمان سوزلىر ايشدر.
 تربيەلى بالانىڭ كىشىگە كورنە طورغان يىخشى ھىرى زورلىر
 و كچوكلىر ايله تركلك ايدوندە اولور. مثلا تربيەلى بالا، اوزندن
 كچكنە لرگە بىك شفقتلى بولور، آنلارنى قزغانسور، هر وقتدە
 طوغانىم قازىداشم دىيب سويلر، اوشنداق اوزىدىن زورلىرغە

خصوصا آتا و آناسنه اوشنداق معلم واستاذلرينه واوزنى تربييه
 ايسوچى ناظر ومبصرلرغه حتى كه اوزندن الوغ ياشليلرنك جمله
 سنه هر وقتده حرمت كوسترر، آنلرنك خاطرلرني بيبك صاقلار.
 آنلرني بيبك يراطور وهر وقتده آنلر تلاكناچمه اولورغه طرشور.
 تربيهلى بالا آتا و آناسينك كوئلرني قالدلرلق نرسه لرنى
 هيچ اشلماز، آتا و آناسى (اول اشنى بن ياراتمايمن) ديور
 ايسه تربيهلى بالا، اول اشنى اشلمك دگل كوئلنده كتوره ساز،
 يومشى اولغان چاغنده، طورغان يرندن قچقرماي يانلرينه واروب
 آچق ايدوب ايتور. آنلرنك قوشقان يومشلىرى كوئللنوب
 باشقارر، اگرده آنك اوزندن برر نرسه صورسه لر آچق يوز
 ايله جواب ويرر، يورت ايچنده قوناق اولسه آتا و آنلر قوشوينه
 موافق قوناغعه خدمت وحرمت ايدرگه طرشور، يورت ايچنده قوناق
 بالالرى اولسه تربيهلى بالا، آنلر ايله برگه اولور، آنلرنك مكتبلرنى
 هم درسلىرى صوراشور آنلر ايله شاولاماي قچقرشماي بلكه
 برطوغان شيكلىللى اوينار و برگه يورر.
 بالانك تربيهلى ايدكى آشارغه او طورغانده بيبك بيلنور.
 تربيهلى بالا، زورلر كوسترگان اورنغه طوغريغنه او طورر،
 درسكلرى ايله تايانماز، آشارغه ويرولرنى كوتار، بولوب ويرسه
 لر شونى آشار، كرك اولسه دخى يخشى غنه ايدوب صورار،
 كرك اولماز ايسه قومسزلانوب بولدروب قويماز، آزغنه آزغنه
 قابوب يخشى چايناب آشار. الوغلونك سوزلرنى دگلار، لىكن
 اوزلگندن سوزگه قاتشماز.

تربیه‌لی بالا، آشاغانده هیچ آشقماز، ایکمک والچققرنی
چیتکه دوشروماز، آشنی آش یاولغنه واوزینک کیوملرینه توکماز.
اگرده آلدنده صاوت اولمادغندن کشیلرایله بر تاباقدن آشارغه
کریک اولسه اول وقتده قولنی اوز آلدینه‌غنه صوزار، کشی
آلدینه یبارماز، آقروغنه آشار، بوندای بالالرنی هرکم یاراتوب
وماقتاب سویلرلر.

تربیه‌لی بالا آش یانندن طورغاچ مایلی قولی ایله نرسه
طوتماز، قولنی کیوملرینه‌ده سورتماز، بلکه یخشیلاب صابون
ایله یوواری. آغزنی چایقار، الوغلی باروقته آنلر یوونوب بوشا
نغانلرنی کوتار، اوزینه نوبت یتکان صوگ یوواری.

آش آشاغاچ تر بیه‌لی بالا، زورلر یاننده اوطورماز، هم‌بیک
تیزده یوقلاماز، آنک ایچون آشاغان صوگ تیز یوقلامق فائده‌لی
دگلدیر. بلکه بر آذرسلرنی قارار یاکه ادبلی‌گنه اوینار.

بالالرنک اویقولری آلدانراق شونک ایچون آنلرغه ایرتیرک
رخصت ویرله در. یاطورغه رخصت ویرلگاچده تربیه‌لی بالا،
الوغلرنک قوللرنی اوبوب اویقولارغه حاضرلنور، هم حاجتخانه‌گه
واروب کیلور، کوندزک کیوملرنی صالوب جمله‌سنی بیک یخشی
ایدوب توررده بیلگولی اورنغه قویار. اگرده کیوملر آراسنده
یووش وپچرانغانلری اولسه آنلرنی باشقه نرسه لر آراسنه
تاشلاماز. چونکه یووش وپچراق کیوملرنی برگه قویلسه باشقه
لری‌ده قدرسزلنور. بلکه یووشلرنی کیبار ایچون آسوی
قویار وطوزانلرنی سلکوب آرولر. صوگره‌اورننه یاطور وواشبو

واو شبودعانی اوقور: « یارب! آتا و آنانڭ کوڭلنی خوش ایت،
معلملرگه و بزنی تربیه ایدوچی کشیلرگه ویخشی مسلمانلرغه
ثواب ویر، بنمذهمنی آچیق واوزمنی سلامت قیل، اوزڭرضای
اولوردای اعتقاد و عمل اوزرنده بنی ثابت ایت! »

بر بالانڭ آتا و آناسی فقیر اولمق برده عیب اولماز. بو
دنیاده الله تعالی قایسی کشیلر فی بای وقایسی کشیلر فی فقیر ایتکاندر.
هر کم اوزینڭ قسمتنی الوشنی کوروب اوزدرادر. اما بالانڭ
تربیه سز ادب سز اولمقی بیک زور عیب اولور.

تربیه سز بالانڭ آتا و آناسی نه قدر بای ویا که مرتبه لی
ولسه ده کشیلر قاشنده اعتباری اولماز، بلکه آتا و آناسینڭ حرمتی
یدوگه اسبب اولور. تربیه لی بالانڭ آتاسی و آناسی نه قدر
فقیر اولسه ده، کشی آراسنده قدر و عزتی اولور، بلکه بونک سببندن
آتا و آناسی هم کشی آراسنه کرر و حرمتلو اوله باشلارلر.

تربیه لی بالا، یا کشللق ایله تیوشسز بر اش قیلغان اولسه
آنڭ یاراماغانلغینی کشیلرنڭ کوز قاراملرندن اوق بیلور، آشکلار،
شول ساعت او یالور، قزارر، تارتلور. اگرده بررسی اوزینه
نصیحت ایدر ایسه، آشا هیچده قارشی آیتماز، بلکه نصیحت ایدو
چیگه « بو اشم تیوشسز ایکان اوزمه بیلدم، بوندن صوڭا یکنچی
مرتبه قیلمام، ایتکانڭ ایچون سڭا رحمت، سندن الله تعالی راضی
اولسون! » دیور.

تربیه سز بالا، خطالرنی آشکلامق دگل، ایتکانده ده بیلماز، اوزینک
کمچیلکلرینی توزاتو حسابنده اولماز، نصیحت ایدوچی اولسه
آشا یمان سوزلر ایله جواب ویرر.

تربیه ادب قدر، کشیلرگه سوکلو کوسترگان نرسه دنیاده یوقدر، اوشنداق تربیه سزلك، ادب سزلك قدر دشمن کوسترگان نرسه ده یوقدر. تربیه لی بالا، نه قدر یامسز اولسه ده تربیه سی حقنده آنی هرکم یاراتور و اعتبار قیلور. اما تربیه سز بالا، نه قدر ماتور وگوزل اولسه ده آنی بر کشیده یاراتماز ماتور لغی یا که کیومی ایله گنه اعتبارغه کره آلمان. تربیه لی بالا، نه قدر زور اوسسه شول قدر اعتباری اوسار و حرمتی آرتور. دنیاده بوندن آرتق بخت اولماز. تربیه سز بالا، نه قدر زور اوسسه شول قدر حرمتی کیومور و اعتباری یوغالور. بخت سز لگی کوندن کون آرتور.

بو اورنغه قدر یازغانلر ایر هم قز، بالالرنک بارسنی ایچون آیدی. اما قز بالالرنک اوزلرینه آیرم ادلرده واردر آنلرنی هم بو اورنده یازماز:

تربیه وادب، ایر بالالرایچون نه قدر تیوش اولسه، قز بالالرایچون بیگراک ده تیوشدر. شونک ایچون تربیه لی قز لر، ادبلی وانصافلی اولوب اوشاماغان عادتلردن بیک صاقلانورلر، بعض برکمچیلک عادتلر ایرلرده اولغانده بیک زور کورنمازسه ده قز بالالرده بیک الوغ عیب حساب قیلنور. مثلا کیوم سالوم کرلی وقارا هم یرتق اولمق ایرلر ایچون ده عیب اولسه ده، قز بالالرایچون بیگراک عیب اولور، آنک ایچون پاکک، تزولک، قز لر ایچون بیک تیوش نرسه در. اوز اوستلرنی یخشی قارامغان وتوزاتمگان قز لر، هر کم قاشنده تربیه سز حساب ایدلنور. اوین اوینامق طوغر وسنده قز بالالرنک، ایر بالالردن بیک زور آیرمه لر ی واردر. مثلا طوب

اوينلری ایرباللر ایچون یخشی اولسه ده: قزبالا ایچون بر قدر عیب کورله در.

قز بالالرنک اوزلرینه خاص اولان اوینلاری قورچاق یورت، باغچه لر یاساب اوینامق، اوشنداق آش صو حاضرلیک کیمی اوینلدر. آنالر، اوزلرینک قزلرینه اینه، یب، هم سیتسه کیساکلری حاضرلب ویررلر. یورا کلی هم اشچان تربیه لی قزله اوزلرینک قورچاقلرینه کولما کلر تگوب کیدررلر. قالپاقلر قویوب شالرایله بورکندروب، توزوب بیزاندررلر.

تربیه لی بالالر، اویاتسز، ادبسز، سوزنی سویلمازلر: اماقز بالالر اویاتسز، ادبسز سوزنی هیچده سویلمازلر. اوزلری سو کلمک. دگل تربیه سز بالالردن برتورلی عیب سوز ایشدرلرایسه اویالورلر وایشتماز. ایچون بر چیتکه کیدرلر.

قایسی وقتده قز بالالر اوزلرینک آنالرینه ایاروب قوناقغه و مجلسلرگه واررلر. قزبالانک تربیه لیسى و تربیه سزی اوشبونده بیك بیلنور. تربیه لی قزلرنک آنالری، بو چاغنده راحتلوب، شادلانوب طورر، اما تربیه سز قزلرنک آنالاری قزلری ایچون اویالورلر و قزارلر.

الوغ کشیلرنک قایسی بر سوزلری بالالرغه ایشدرمازگه تیوشلی اولور. شونک ایچون مجلسلرده تربیه لی قزلر هر وقتده آنالری یاننده اوطورمازلر، بلکه آنالری اشارت ایتکاننی آشکلاب بر چیتکه کیدوب اوطوررلر و یاکه طشقه چغوب اوینارلر. اگرده قز قلمی نرسه لر فی قاراب عبرت آلب یورسه لر بیگرک کورکام ایتمش اولورلر. تربیه لی قزلر مجلسلرده آنالردن کوماچ، مای، ایت، بال، یمش، توش و باشقه نرسه لر فی هیچده صورامازلر. آنک ایچون بو ایله صورامق عیب ایشدر. اگرده آنالری اوزلری ویررلر ایسه اول

چاغنده رحمت ايتوب آلورلر، مايلى نرسه لر اولسه اوز كيوملرينده سورتمای بلکه صابون ايله يوارلر.

اير بالار ايله اوينامق، سوز ايتشمك، يوكرشوب قوشوب يورمك، قزبالار ايچون بيك عيب اولور. تربيه لي قزلبواشدن بيك ساقلانورلر. تربيه لي بالار، ادب ايله تربيه في الوغلرنك سوزلوزدن آرتق، آنلرنك فعللرندن اوكرانورلر. هر حاللرنده وهر چاقلرنده زور وادبلي كشييلردن عبرت آلوب آنلر روشلي اولورعه طرشورلر. تربيه لي بالار، يخشى ايله يماننى آيره بيلمك حقنده بيك اعتبارلى بولورلر. يخشى خلق ويخشى اشلرني بيلوب آنى اوزلرينه عادت ايدرلر. يمان خلق ايله يمان اشنى بيلوب آندن يراق بولورلر. آنك ايچون بوگون سيگن-اون ياشنده اولغان بربالا، يدى سيگن ييل صوكنده بزور كشى اولور. بالا چاغنده آلغان تربيه ساچ آغارغانچه اوزى ايله برگه اولور. بالا چاغنده آلغان تربيه في صوكندن بتون دنيا خلقى اوگرده آلماز.

بالار! بويازد قلم سز لرگه بر نصيحتدر. هم بنم اوزلگمدن سويلگان نرسه لر اولماي بلکه بيك عزيز ذاتلر آغلرندن آلغان عبرتلى وعظ وفائده لي نصيحتلدر. اگرده بو نصيحتلرني قبول ايتسه گن فائده سي ده اوز گنرگه، قبول ايتماز ايسه گن ضررى هم اوز گنرگه اولور. يخشى نصيحتلرني قبول ايتمگانلر، صوگ وقتنده اوكنورلر، لكن اش اوتكچ اوكنمكده فائده اولماز.

بالار! دنيا نك الك راحت كونلرنده بولنمقده سز، بونى خاطرله گن. سبق ودرسلرده بوقدر مشقتلر وار ايسه بو گاهيچ آورا يما گن، بلکه يخشى اوقو گن و تربيه لي اولو گن. آلد گنر ده الوغ سعادت ايله اوزون راحت وبخت سزني قارشولاب كوتمكده در. علم و تربيه اورلقلرني، حاضرنده اخلاص و محبت ايله ساچسه گن، كيله چكده فائده لويمشلرني ده اوز گنر چيار سز. « نه ساچسه نك شونى اور رسك » ديوب بابالرمز درست ايتمشلدر. (بتدى)

مؤلفنك اثرى اوله رق علم اخلاق دن اوشبو جزء لر

نشر اولندى :

(۱) تربيه لى بالا

(۲) آداب تعليم

(۳) تربيه لى آنا

(۴) تربيه لى خاتون

(۵) شاگردك آدابى

(۶) عائله

(۷) نصيحت بر نيچى اير بالالر ايچون

(۸) نصيحت ايكنچى قز بالالر ايچون

(۹) نصيحت اوچونچى الوغلا ايچون

اوشبو كتابلرنك ساتوله، طورغان اورنلرى:

اورنبورغ : محمد فاتح كريموف ده .

قزان : ادريسوف ، كريموفلرده .

هم معارف هم صباح كتبخانه لرنده

اوپا : كريموفلر و ادريسوفلرده

استرليتامق : « قلم » كتبخانه سنده .

طرويسكى : « خدمت » كتبخانه سنده

پيتروپاول : نياز محمد سليمانوفده .

وغيرلر وغيرلرده